

**Історія**

**УДК (031) 94 (477)**

**DOI** <https://doi.org/10.5281/zenodo.16717555>

**Рішення Берлінського конгресу та їх значення для народів Балканського регіону**

**Борчук Степан Миколайович,**

доктор історичних наук, професор кафедри всесвітньої історії,  
Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника,  
м. Івано-Франківськ, Україна, <https://orcid.org/0000-0001-7494-7369>

**Лизень Євген Володимирович,**

доктор філософії з історії та археології, стажер Аналітичного центру  
балканських досліджень, м. Івано-Франківськ, Україна,  
<https://orcid.org/0000-0002-3621-5922>

**Прийнято: 22.07.2025 | Опубліковано: 31.07.2025**

***Анотація:** У статті здійснено аналіз Берлінського трактату 1878 р., який підтвердив за молодими балканськими державами статус незалежних. Це дало можливість балканським народам розбудовувати власну державність. Визначено стратегічний напрямок їхнього розвитку та фактори, що впливали на цей процес.*

*Метою дослідження є здійснення об'єктивного та комплексного аналізу рішень Берлінського конгресу, що вплинули на процес формування молодих балканських держав.*

*Методологія наукової студії ґрунтується на принципах історизму, науковості, об'єктивності, системності. Використано загальнонаукові та спеціальні наукові методи.*

*У дослідженні розглядаються події, що відбувалися на Балканах наприкінці XIX ст., які безпосередньо ставали головними причинами виникнення Східної кризи на Балканах, під якою можна розуміти питання про долю турецьких володінь в Європі. Проаналізовано, що Берлінський конгрес став рубіжним моментом в історії Балкан. Зігравши певну стабілізуючу роль, він одночасно заклав ті фундаментальні балканські протиріччя, які на довгі роки, аж до сьогодення, закріпили за Балканами недобру славу «порохового льоху Європи». В статті подана характеристика основних положень Берлінського конгресу, його виникнення та причини. Розглядається становище Балканського регіону, яке після Берлінського конгресу істотно ускладнилося. На карті Європи з'явилися нові незалежні держави, хоч і сильно урізані берлінськими постановами. Всі вони мали програми «національного визволення», і всі ці програми містили пункт про приєднання нових сусідніх територій. Прослідковано наростання протиріч між балканськими країнами і проаналізовано позиції європейських держав у даному питанні. Підсумовано та оцінено, що об'єктивно Берлінський трактат, після якого і загострилася ситуація на Балканах став вираженням реального співвідношення сил великих європейських держав у 1878 р. Це співвідношення склалося тоді не на користь балканських народів.*

**Ключові слова:** *російсько-турецька війна 1877–1878 рр., Балкани, Сан-Стефанський мирний договір, Берлінський конгрес, Сербія, Чорногорія, Румунія, Болгарія.*

## The Decisions of the Berlin Congress and Their Significance for the Peoples of the Balkan Region

**Stepan Borchuk,**

Doctor of Historical Sciences, Professor, Department of World History,  
Vasyl Stefanyk Carpathian National University, Ivano-Frankivsk, Ukraine,  
<https://orcid.org/0000-0001-7494-7369>

**Yevhen Lyzen,**

Doctor of Philosophy in History and Archaeology, Intern at the Analytical  
Center for Balkan Studies, Ivano-Frankivsk, Ukraine,  
<https://orcid.org/0000-0002-3621-5922>

**Abstract:** *The article analyzes the Berlin Treaty of 1878, which confirmed the status of independent states for the young Balkan states. This enabled the Balkan peoples to build their own statehood. The strategic direction of their development and the factors that influenced this process are determined.*

*The purpose of the study is to carry out an objective and comprehensive analysis of the decisions of the Berlin Congress, which influenced the process of formation of the young Balkan states.*

*The methodology of the scientific study is based on the principles of historicism, scientificity, objectivity, and systematicity. General scientific and special scientific methods were used.*

*The study examines the events that took place in the Balkans at the end of the 19th century, which directly became the main causes of the Eastern Crisis in the Balkans, by which the question of the fate of the Turkish possessions in Europe can be understood. It is analyzed that the Berlin Congress became a turning point in the history of the Balkans. Having played a certain stabilizing role, it simultaneously*

*laid the foundation for those fundamental Balkan contradictions that for many years, up to the present day, have secured for the Balkans the bad reputation of the “powder keg of Europe”. The article presents a description of the main provisions of the Berlin Congress, its origin and causes. The situation of the Balkan region, which became significantly more complicated after the Berlin Congress, is considered. New independent states appeared on the map of Europe, although they were severely curtailed by the Berlin resolutions. All of them had programs of “national liberation”, and all of these programs contained a clause on the annexation of new neighboring territories. The growth of contradictions between the Balkan countries was traced and the positions of European states on this issue were analyzed. It was summarized and assessed that objectively the Berlin Treaty, after which the situation in the Balkans worsened, became an expression of the real balance of power of the great European states in 1878. This balance was then not in favor of the Balkan peoples.*

**Keywords:** *Russian-Turkish War of 1877–1878, Balkans, San Stefano Peace Treaty, Berlin Congress, Serbia, Montenegro, Romania, Bulgaria.*

**Постановка наукової проблеми.** По завершенню російсько-турецької війни 1877–1878 рр. було укладено Сан-Стефанський мирний договір, умови якого не задовольняли більшість його сторін. У зв’язку з цим, європейські держави ініціювали його перегляд на Берлінському конгресі в 1878 р. Результатом його роботи став підписаний країнами-учасниками Берлінський трактат, який надав можливість народам Балканського півострова отримати омріяну незалежність. У наслідок чого на карті Європи з’явилися молоді національні держави – Сербія, Чорногорія, Румунія, Болгарія.

Для української аудиторії цей історичний урок особливо близький. Подібно до балканських країн, Україна переживає боротьбу за незалежність у складному геополітичному контексті. Берлінський конгрес ілюструє, як

міжнародні форуми можуть формувати долі, але також нагадує про необхідність обстоювати власні інтереси. Фахівці відзначають, що такі події формують колективну пам'ять, надихаючи на опір – як балканські повстання надихнули українське відродження в минулому.

**Аналіз останніх досліджень і публікацій.** Оцінка Берлінського трактату 1878 р. та його вплив на формування державності народів Балканського півострова стали об'єктом багатьох досліджень учених: С. Борчука та Є. Лизня [2], О. Мустафіна [8], І. Хижняка [12], В. Ярового [6], О. Меліша, [7], С. Чернік [13], В. Чорнія [14], Б. Єславич [5], Н. Девіса [4] та ін. Незважаючи на досить значний масив наукової літератури означена у темі статті проблема потребує подальшого комплексного вивчення.

**Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми.** Відмітимо, що попри численні наукові дослідження про Балканський регіон «довге» ХІХ ст. в контексті утворення молодих балканських країн за підсумками Сан-Стефанського мирного договору та Берлінського конгресу залишається малодослідженою темою, перспективною проблематикою для наукових дискурсів. Дослідники не достатньо уваги приділяли аналізу положень Берлінського трактату 1878 р., що стосувалися міжнародного статусу молодих балканських країн. Окремого вивчення потребує комплексний аналіз рішень Берлінського конгресу, які суттєво вплинули на подальшу долю новоутворених держав Балканського регіону.

**Формування цілей статті (постановка завдання).** Метою дослідження є здійснення об'єктивного та комплексного аналізу рішень Берлінського конгресу, що вплинули на процес формування молодих балканських держав.

Теоретико-методологічними засадами даної публікації є принципи історизму та наукової об'єктивності, системності, всебічності. При розв'язанні проблеми дослідження використано такі загальнонаукові та

спеціальнонаукові методи дослідження: історіографічний аналіз, логічний, проблемно-хронологічний, описовий.

**Завдання статті:** охарактеризувати ступінь наукової розробки тематики; висвітлити основні положення Сан-Стефанського договору; проаналізувати рішення Берлінського конгресу, які вплинули на долю балканських держав у майбутньому.

**Виклад матеріалу дослідження.** Берлінський конгрес 1878 р. став тією вирішальною подією, яка прискорила визволення балканських народів з-під османського панування. Це був не просто дипломатичний саміт, а справжній поворотний момент, коли баланс сил у Європі переписав долі цілих народів. Конгрес відбувся після російсько-турецької війни 1877–1878 рр., яка викрила слабкість Османської імперії та змусила великі держави переглянути її вплив на Балканах [11, с. 37].

Берлінський конгрес не тільки звільнив балканські країни, але й навчив важливих уроків про націоналізм та міжнародні відносини. Практика показує, що рішення, прийняті без врахування етнічних реалій, часто призводять до тривалих конфліктів – як у випадку з Боснією, де напруження вилилося у війни 1990-х рр. Для балканських народів це був початок ери самовизначення, але з ціною: нові держави зіткнулися з економічними труднощами та зовнішніми впливами. Уявіть, як сьогоденні суперечки в регіонах, таких як Косово, кореняться в тих самих рішеннях 1878 р. Це підкреслює, що визволення – не кінцева точка, а процес, який вимагає постійної уваги до людських прав та справедливості [9, с. 368].

Щоб зрозуміти, чому саме цей конгрес став каталізатором змін, варто зануритися в історичний контекст. З XIV ст. османське ярмо тисло на балканські народи: турки завоювали Сербію, Болгарію, Боснію та інші території, встановивши систему жорсткого контролю. Місцеві жителі, переважно християни, стикалися з дискримінацією, високими податками та

придушенням культурної ідентичності. Проте опір не згасав – повстання спалахували регулярно, як-от грецька революція, що принесла незалежність Греції в 1829 р., чи сербські бунти на початку XIX століття. До 1870-х рр. Османська імперія вже була «хворою людиною Європи», з економічними проблемами та внутрішніми конфліктами, що привертало увагу європейських держав. Росія, як захисниця слов'янських народів, бачила в цьому шанс для втручання, тоді як Британія та Австро-Угорщина прагнули зберегти баланс сил, аби уникнути хаосу [7, с. 125].

Ключовим тригером стала російсько-турецька війна 1877–1878 рр., спровокована жорстоким придушенням османами болгарського повстання 1876 р. Ця війна не лише продемонструвала військову міць Росії, але й викликала хвилю обурення в Європі через звірства, описані в пресі. Російські війська дійшли до передмість Стамбула, змусивши османів підписати Сан-Стефанський договір [2, с. 130].

3 березня 1878 р. в невеличкому містечку Сан-Стефан, неподалік від турецької столиці, було підписано прелімінарний мир. Перед російськими військами відкривалась блискуча можливість взяти столицю Османської імперії, але на той момент стало зрозуміло, що Велика Британія в балканському питанні виконувала роль не безликого статиста або аморфного конструктора політики «блискучої ізоляції», а об'єктивного феномена та ще й з міцним тисячолітнім корінням регулятора європейської політики. Словом, можливість мілітарної сутички між Росією та Великою Британією на цьому підґрунті була більш ніж очевидною [12, с. 94].

Згідно з підписаним Сан-Стефанським миром документально затверджувалась незалежність Румунії, Сербії і Чорногорії. Боснії і Герцеговині надавалась автономія в межах Османської імперії. Але найважливішим було те, що цей мир передбачав створення великого Болгарського князівства, до складу якого повинна була ввійти територія між

Дунаєм, Охридським озером, Егейським і Чорними морями. За цим договором російські війська могли перебувати в Болгарії впродовж двох років, а її кордон з Османською імперією був розташований близько від Стамбула, а також Чорноморських проток Босфор і Дарданелли [12, с. 95].

Умови Сан-Стефанського миру спричинили розпач у середовищі європейських урядів. Загрозливим дезінтегруючим фактором для них було значне перекроювання кордонів, а особливо посилення позицій Росії на Балканах. Жодна зацікавлена сторона не могла погодитись з цим. Внаслідок таких обставин виникла негативна реакція Великої Британії і Австро-Угорщини. Практичною стороною їх заперечення були настійні вимоги перегляду умов Сан-Стефанського договору. Росія вимушена була погодитись з цим, оскільки усвідомлювала визначальну роль, крім згаданих держав, ще й Німецької імперії. А це свідчило про посилення впливу Росії на світову політику. Німеччину ж цілком влаштовувала роль арбітра в конфлікті великих держав. Крім того, можливість знову опинитись у ролі вимушеного партисипанта колишнього «Кримського контракту», тобто в міжнародній ізоляції, аж ніяк не входило в плани Росії [1, с. 65].

Берлінський конгрес за пропозицією Німеччини відкрився 13 червня 1878 р. і тривав один місяць. Це була велика дипломатична подія, останній конгрес, коли могли зустрітись усі великі європейські держави і як рівні обговорити свої незгоди. Проте, Берлінський конгрес унаочнював найцинічніші аспекти європейського «вигравання м'язами». Жоден з балканських народів не був по-справжньому представлений, жоден не трактовано з повагою [4, с. 897]. Упродовж цієї зустрічі європейські держави розділили велику частину балканських володінь Османської імперії, яка до того часу втратила над ними будь-який контроль. Важливо наголосити, що Берлінський конгрес скасував одне із засадничих положень Сан-Стефанського договору – про створення «великої» Болгарської держави. Щойно утворену

велику Болгарську державу поділили на три частини: власне Болгарії залишили всі землі на північ від Балканських гір, включно з районом довкола Софії, надали їй статус автономного князівства і зобов'язали сплачувати Порті невелику данину; до Східної Румелії увійшли території між Балканськими горами та горами Родопі, вона отримала напівавтономний статус під протекторатом великих держав, а султан зберіг за собою право призначати сюди християнського намісника; Македонію та Фракію повернули під владу Порти. Було вирішено, що Росія стане головним опікуном напівавтономії; на компенсацію цього Австро-Угорщина окупувала Боснію і Герцеговину і захопила санджак Нові Пазар – невеликий район, що відділяв територію Сербії від Чорногорії. Угода про територіальні поділи стала основним підсумком роботи конференції. Відповідно до цих рішень, Росія здобувала сильні позиції на сході півострова, а Габсбурзька імперія – на заході, включно з першочерговим впливом на Сербію [5, с. 446–447].

Перегляд умов Сан-Стефанського договору значною мірою заторкнув інтереси Росії та вражав патріотичні почуття болгар. Пояснення специфіки такої реакції полягало в прорахунку Берлінського конгресу, який у межах панівної на континенті позиції вдався до схвалення прийнятного для більшості європейських держав рішення в руслі збереження «балансу сил», і не врахував однієї, але дуже важливої обставини. У кожному конкретному історичному випадку негативні прояви можуть мати широкий спектр реалізації. А тут небажання балканських народів далі перебувати під владою Османської імперії спричинило виникнення нового піднесення визвольної боротьби в Македонії, Фракії, Албанії, Східній Румелії. Отже, з одного боку, стан глибокої агонії Османської імперії, а з іншого – тимчасовий компроміс, заснований на рішеннях Берлінського конгресу, дали змогу порушити питання про впровадження в постійну практику проблеми визначення «центрів сили» на засадах концепції «балансу сил». Розрізняючи два розуміння центру сили –

широке і вузьке, а також зважаючи на рішення Берлінського конгресу, слід трактувати Німеччину, яка прагнула проголосити себе центром сили в усіх найважливіших сферах: військовій, політичній, економічній, культурній [12, с. 96–97].

За умовами Сан-Стефанського миру більша частина Македонії мала увійти до складу болгарського автономного князівства. Оскільки це суперечило інтересам західних держав, то відповідно до ухвал Берлінського конгресу кордони Болгарії були сильно скорочені, а Македонія залишилася в складі Османської імперії [11, с. 96]; Чорногорія проголошувалася незалежною державою, а її територія збільшувалася у кілька разів. Берлінський конгрес зменшив кордони Чорногорії майже удвічі [8, с. 119]; Боснія та Герцеговина повинні були одержати автономію у складі Туреччини. Проте за рішеннями Берлінського конгресу ці провінції 1878 р. окупувала Австро-Угорщина. Після закінчення російсько-турецької війни, відповідно до Сан-Стефанського мирного договору 3 березня 1878 р. Болгарія оголошувалася автономним князівством. До його складу увійшли також більша частина Македонії і Фракії [14, с. 191]. Європейські держави, побоюючись розповсюдження впливу Росії на Балканах, скликали Берлінський конгрес. Згідно Берлінського трактату Північна Болгарія оголошувалася автономною державою, а Південна Болгарія залишилася під владою турецького султана, одержавши адміністративну автономію [10, с. 50–52].

Слід відмітити, що текст Берлінського трактату 1878 р. мав бути схвалений державами, які його підписали, у чотириденний термін. Однак вони відмовилися прийняти колективну гарантію щодо реалізації у подальшому зазначеного правового документу. Встановлювалось, що кожній окремій державі надавалося право слідкувати за виконанням умов, які переважно стосувалися своєї країни. Окрім того, посли та консули могли у разі невиконання Туреччиною рішень конгресу пред'являти їй претензії [9, с. 367].

Зазначена стаття Берлінського трактату 1878 р. розв'язала руки Порті, яка почала затягувати процес виконання документу. Все це давало підстави сумніватися у міцності того миру в Європі, який повинні були забезпечити дипломати на зібранні у Берліні 1878 р. [13, с. 136].

Аналізуючи хід складних перемовин, можемо констатувати, що було вироблено таке рішення: 1) підтвердити незалежність Болгарії, але в досить урізаному вигляді – Східна Румелія залишалась на правах автономії у складі Османської імперії; 2) Боснію і Герцеговину окупували війська Австро-Угорщини; 3) до Греції приєднувалась Фессалія, а Сербія ставала королівством; 4) Росія зберегла всі території, приєднані до неї згідно зі Сан-Стефанським миром; 5) Румунія як компенсацію за втрату Бессарабії одержувала Добруджу; 6) і, нарешті, Англія, яка не брала участі у війні, приєднала до своєї колоніальної імперії стратегічно важливий острів Кіпр [4, с. 898].

Підкреслимо, що балканські держави були вкрай розчаровані результатами конференції. Румунія, Чорногорія та Сербія були визнані незалежними державами; до того ж Чорногорія отримувала порт на Адріатиці, але не всю ту територію, на яку претендувала. Сербія надбала лише невеликий район. Грецькі вимоги не були вдоволені, проте стаття XXIV Берлінського договору вказувала, що уряд Греції може вступити у переговори з Портою, і якщо територіальні суперечки між двома урядами не будуть врегульовані – великі держави візьмуть на себе роль посередників. Незважаючи на всі протести румунських делегатів, конференція утвердила приєднання південної Бессарабії до Росії з паралельною передачею Бухарестові гирла Дунаю та Добруджі. Визнання румунської незалежності могло статися тільки після зміни статусу євреїв в цій державі – цьому у Бухаресті чинили неабиякий опір. В той спосіб, кожна з країн на Балканах отримала компенсації, проте жодна з них не була ними задоволена.

Найбільших втрат зазнала, звісно, Османська імперія. Окрім земель, які перейшли під контроль балканських урядів, Порти змушена була передати ще більш важливі території великим державам. Росія, крім південної Бесарабії, отримала Батум, Каре та Ардаган. Британія ще до зустрічі у Берліні змусила османський уряд віддати острів Кіпр, більшість населення на якому була грецькою. Проте найбільше невдоволення Порти викликало приєднання до Габсбурзької імперії Боснії, Герцеговини і санджака Нові Пазар – адже монархія не перемагала Османську імперію у війні, й тому її претензії видавалися дуже несподіваними [5, с. 448].

Берлінський договір означав завершення османського панування на балканському півострові. Хоча Албанія, Македонія, Фесалія та Епір до 1881 р. все ще залишалися під владою Порти, османська адміністрація ледве контролювала ці регіони. Тим часом, албанський національний рух вже набирив сили. Болгарських території поруч з Боснією, Герцеговиною та санджаком Нові Пазар формально продовжували перебувати у складі імперії, але османський уряд не мав ілюзій, що їх коли-небудь можна буде повернути [3, с. 348].

Мир не схвалювали і в Росії. Більшості росіян здавалося, що їхня держава, провівши важку й дорогу війну, отримала надто мало. Більше того, російський уряд примусили скласти звіт перед іншими країнами Європи і спонукали розділити Болгарську державу – єдиний реальний здобуток цієї війни. Виходило так, що реальними переможцями у війні стали Британія та Габсбурзька монархія – адже їм без боротьби віддали Кіпр та Боснію з Герцеговиною. Таке твердження справджувалося лише відносно Британії – вона дійсно здобула значну дипломатичну перемогу, проте для Габсбурзької імперії набуті території обернулися пізніше надто важким тягарем. Окупація Боснії та Герцеговини, з їх мішаним сербохорватським, мусульманським населенням, лише додало монархії ще одну національну проблему, в той час

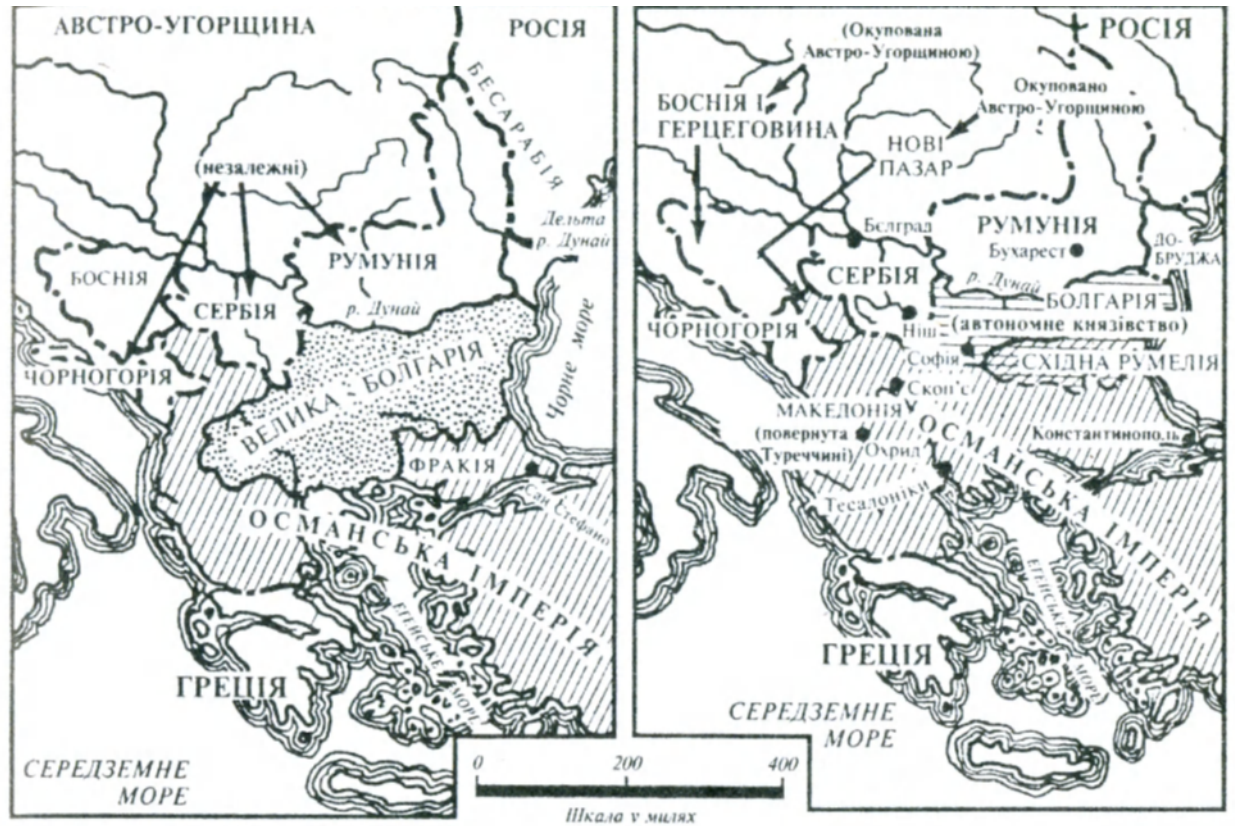
як вона не могла вирішити свої. Перша Світова війна виростала саме з цих суперечностей [5, с. 448].

Завершення Берлінського Конгресу, у липні 1878 р., не означало кінця всіх територіальних змін, спричинених російсько-турецькими війнами. Належало ще вирішити, що робити з грецькими вимогами і які кордони проводити в цьому регіоні. До того ж, не були ще визначені межі Чорногорії та Албанії [8, с. 118].

Проте, варто наголосити, що для більшості балканських народів Берлінський конгрес у цілому був позитивним явищем, оскільки після майже 500-літнього османського панування Сербія, Румунія та Чорногорія отримали незалежність. Статус автономії отримали обидві частини болгарських земель – Болгарія та Східна Румелія. Згідно з рішеннями Берлінського конгресу Македонія залишилася у складі Османської імперії. Із того часу її народ був відділений від болгарського і почав розвиватися своїм власним шляхом. В області з'явилися передумови для формування там окремої македонської нації.

Попри те, завершення Берлінського конгресу, у липні 1878 р., не означало кінця всіх територіальних змін, спричинених російсько-турецькими війнами. Належало ще вирішити, що робити з грецькими вимогами і які кордони проводити в цьому регіоні. До того ж, не були ще визначені межі Чорногорії та Албанії. Слід зауважити, що Берлінський конгрес був великою дипломатичною подією, останнім конгресом, коли могли зустрітись усі великі європейські держави і як рівні обговорити свої незгоди [2, с. 131–132].

**Рис. 1.** Карта Балкан за Сан-Стефанським договором та за підсумками Берлінського конгресу



**Джерело:** Славич Б. Історія Балкан. XVIII і XIX століття. Пер. з англ. Р. Семків. К.: Свенас, 2003. С. 447.

**Висновки.** Результат конгресу був подвійним: з одного боку, він закріпив незалежність деяких балканських держав, а з іншого – створив нові напруження. Сербія, Чорногорія та Румунія отримали повну незалежність, тоді як Болгарія стала автономним князівством під номінальним османським сюзеренітетом, що стало кроком до її повної незалежності в 1908 році. Боснія і Герцеговина перейшла під адміністрацію Австро-Угорщини, що пізніше призвело до етнічних конфліктів. Цей конгрес не тільки визнав османське панування неефективним, але й запустив процес національного самовизначення, який тривав десятиліттями. На відміну від попередніх

локальних повстань, Берлінський конгрес забезпечив міжнародне визнання змін, роблячи їх незворотними.

Ця подія виділяється не лише через свої рішення, але й через ширший контекст. Вона проілюструвала, як інтереси великих держав формували долі менших націй. Росія домоглася захисту слов'ян, але Британія та Австро-Угорщина обмежили її здобутки, аби зберегти стабільність. Для балканських народів це був сигнал, що їхня боротьба за свободу може бути підтримана на міжнародному рівні. Конгрес також підкреслив роль дипломатії у вирішенні конфліктів, на відміну від суто військових дій. Уявіть, як делегати за столом переговорів вирішували долі мільйонів – це був майстер-клас з балансу сил, де кожна поступка мала стратегічне значення.

Порівнюючи з іншими подіями, як-от грецька незалежність, Берлінський конгрес мав глобальніший масштаб. Він не лише звільнив території, але й запустив ланцюг реакцій: автономія Болгарії надихнула інші рухи, наприклад, в Албанії, яка здобула незалежність у 1912 р. Цей конгрес також показав, як етнічні та релігійні напруження можуть бути використані для геополітичних цілей, що актуально і для сучасності. Для української аудиторії це може бути близьким: подібно до того, як Балкани боролися за самовизначення, Україна стикається з аналогічними викликами, де міжнародні домовленості впливають на національну ідентичність.

Берлінський конгрес приніс не лише свободу, але й нові виклики. Ось як змінився статус ключових регіонів: Сербія: З автономного князівства під османами перетворилася на незалежне королівство, що дозволило розвивати власну армію, економіку та культуру. Чорногорія: Отримала повну незалежність, зміцнивши свою роль як окремої держави, хоча й з обмеженими ресурсами. Румунія: Стала незалежним королівством, що сприяло національному відродженню та інтеграції з Європою. Болгарія: Набула автономії як князівство, що стало основою для майбутньої незалежності, але з

конфліктами щодо кордонів. Боснія і Герцеговина: Передана під контроль Австро-Угорщини, що призвело до етнічних напружень і стало фактором, який спричинив Першу світову війну. Ці зміни не були миттєвими – деякі регіони, як Албанія, звільнилися пізніше. Проте конгрес заклав фундамент для модернізації, де нові держави почали будувати інституції, реформувати освіту та розвивати економіку. Водночас, штучні кордони створили тривалі конфлікти, що досі впливають на регіон.

### Список використаних джерел:

1. Балканська субрегіональна підсистема міжнародних відносин: історико-політичний вимір / укладач: О. П. Іваницька. ДонНУ імені Василя Стуса, 2022. 156 с.
2. Борчук С., Лизень Є. Балканський регіон: від Східної кризи до рішень Берлінського конгресу 1878 р. *Літопис Волині. Всеукраїнський науковий часопис*. 2025. Ч. 32. С. 126–132. DOI: <https://doi.org/10.32782/2305-9389/2025.32.21>
3. Дворнік Ф. Слов'яни в Європейській історії та цивілізації. К.: Дух і Літера, 2000. 528 с.
4. Дейвіс Н. Європа. Історія. Пер. з англ. Київ: Основи, 2008. 1464 с.
5. Єславич Б. Історія Балкан. XVIII і XIX століття. Пер. з англ. Р. Семків. К.: Свена, 2003. 512 с.
6. Історія західних і південних слов'ян (з давніх часів до XX ст.). Курс лекцій: Навч. Посібник / В. Яровий, П. Рудяков, В. Шумило та ін. Вид 2-ге, стереотипне. К.: Либідь, 2003. 632 с.
7. Меліш О. Виникнення македонського питання та формування політики Болгарії щодо його розв'язання. *Грані*. 2014. № 5. С. 123–130.
8. Мустафін О. Подорож історією. К.: Сілаєва О. В., 2022. 184 с.

9. Попович М., Тимотієвич М., Ристович М. Історія приватного життя сербів від середньовіччя до сучасності. К.: Темпора, 2017. 544 с.
10. Рудько С. Історія Центрально-Східної Європи (кін.XVIII – поч.XXI ст.): Навчально-методичний посібник з курсу. Вид. 2-ге, доповнене. Острог, 2010. 220 с.
11. Стрельчук Н. Македонія: Нарис історії національно-визвольного руху (остання третина XIX ст. – початок XX ст.). Чернівці, 1999. 120 с.
12. Хижняк І. Нова історія міжнародних відносин у системному форматі (1648–1918): підруч. для студ. вищ. навч. закл. К. : ДП «Вид. дім «Персонал», 2009. 224 с.
13. Чернік С. Становлення сербської державності після Берлінського конгресу 1878 р. *Наукові записки Кіровоградського державного університету імені Володимира Винниченка*. Серія : Право. 2017. Вип. 2. С. 133–138.
14. Чорній В. Історія Болгарії. Львів : ПАІС, 2007. 404 с.
15. Яровий В. Історія західних і південних слов'ян (з давніх часів до XX ст.). Курс лекцій: Навч. Посібник. К., 2003. 632 с.